

# ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור: שיעור המשתלח – חידה ופתרונה (שיעור מס' 9)

שם המרצה: אוריאל עיטם (eytam.us@gmail.com)

## שיעור המשתלח חידה ופתרונה – הרב אוריאל עיטם

1. יומא טז:

'ואת חקתי תשמרו', דברים שהשטן משיב עליהן. ואלו הן אכילת חזיר, ולבישת שעטנז, וחליצת יבמה, וטהרת מצורע, ושיעור המשתלח. ושמה תאמר מעשה תוהו הם, תלמוד לומר 'אני ה' אני ה' חקתי ואין לך רשות להרהר בהן:

מורה נבוכים ג כו

ושהמצוות כולם יש להם סיבה ומפני התועלת צווה בהם. והיות לכולם עילה, אלא שאנחנו נסכול עילת קצתם ולא נדע אפני החכמה בהם - הוא דעתנו כולנו, ההמון והסגולות. וכתובי התורה מבוארים בזה, 'חוקים ומשפטים צדיקים'. "משפטי יי אמת, צדקו יחדיו". ואלו שנקראים 'חוקים', כשעטנז ובשר בחלב ושיעור המשתלח, אשר כתבו עליהם החכמים "ז"ל ואמרו, 'דברים שחקקתי לך, ואין לך רשות להרהר בהם, והשטן מקטרג עליהן, ואומות העולם משיבים עליהן' - לא יאמין המון ה'חכמים' שהם ענינים שאין להם סיבה כלל ולא בוקש להם תכלית - כי זה יביא לפעולות הבל (כמו שזכרנו); אבל יאמין המון ה'חכמים' שיש להם עילה - רצוני לומר, תכלית מועילה על כל פנים.

2. מורה נבוכים ג מו

וכאשר היה 'שיעור המשתלח' - לכפרת חטאים גדולים כולם, עד שאין 'חטאת ציבור' שיכפר מה שהוא מכפר, וכאילו הוא נושא כל החטאים - מפני זה לא נרצה לזביחה ולא לשריפה ולא להקרבה כלל, אלא הרחיקו תכלית ההרחקה ויושלך ל'ארץ גזרה' - רצוני לומר, שאין בה ישוב. ואין ספק לאדם שהחטאים אינם משאות שיעתקו מגב איש אחד לגב איש אחר, אבל אלו המעשים כולם משלים, להביא מורא בנפש, עד שתתפעל לתשובה - כלומר, שכל מה שקדם ממעשינו נקינו מהם והשלכנום אחרי גוינו והרחקנום תכלית ההרחקה:

3. רש"ר הירש ויקרא טז י

כל אחד מאתנו הוא בבחינת שיעור. ניתן לו כוח ההתנגדות והוא מוכשר להתנגד בעוז לכל דרישה שהוטלה על רצונו, וערכם המוסרי של חיינו תלוי באופן הפעלת כוח זה. בידנו להפעיל את כוח ההתנגדות ברשות ה' ותחת מרותו. בידנו להיות בבחינת 'שיעור לה', להתנגד לכל הגירוים הפנימיים והחיצוניים המפתים אותנו לסור מעל ה'. או בידנו להיות בבחינת שיעור לעזאזל, להפעיל את כוח ההתנגדות על ידי סירוב עז לשמוע בקול ה'. כי ה' העניק לנו את כוח ההתנגדות, אך בידנו להפנות כוח זה עצמו נגד ה' שנתנו לידנו. הרשות בידנו להתמכר ללא מגן לחושניות ולכל גירויה, אף על פי שה' לא נתן לנו את כח ההתנגדות אלא לצורך המלחמה הפנימית בפיתוי החושניות.

4. ספורנו ויקרא טז,ה

שני שיעורי עזים לחטאת. הראשון על חטאים במקדש, והמשתלח על שאר חטאי צבור אשר לרוב טומאתו לא יאות לזבח ומטמא משלחו:

ספורנו ויקרא טז ל

כי ביום הזה יכפר. והטעם שתצטרכו עם זה גם לשביתה וענוי הוא כי אמנם הכהן בעבודתו יכפר בלבד וענין הכפור הוא הקטנת החטא והכנתו לקבל סליחה: לפני ה' תטהרו. אבל השגת הטהרה והסליחה הגמורה תהיה לפני ה' בלבד וזה ביודי ותשובה, שהוא לבדו ידע אמתתם.

5. תנא דבי אליהו רבה פרא א

'ימים יצרו ולו אָחַד בָּהֶם' (תהלים קלט), זה יום הכפורים לישראל, שהוא שמחה גדולה לפני מי שאמר והיה העולם, שנתנו באהבה רבה לישראל. משלו משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיו עבדיו ובני ביתו מוציאים את הזבלים ומשליכים אותם כנגד פתח של מלך, וכשהמלך יוצא ורואה הזבלים הוא שמח שמחה גדולה, לכך נדמה יום הכיפורים, שנתנו הקדוש ברוך הוא באהבה רבה ובשמחה.

## ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

6. רמב"ן ויקרא טז ח

ואין הכונה בשעיר המשתלח שיהיה קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה כונתנו לעשות רצון בוראנו שצונו כך: והמשל בזה, כמי שעשה סעודה לאדון וצוה האדון את האיש העושה הסעודה תן מנה אחת לעבדי פלוני, שאין העושה הסעודה נותן כלום לעבד ההוא ולא לכבודו יעשה עמו, רק הכל נתן לאדון והאדון נותן פרס לעבדו, ושמר זה מצותו ועשה לכבוד האדון כל אשר צוהו, ואמנם האדון לחמלתו על בעל הסעודה רצה שיהיו כל עבדיו נהנין ממנה שיספר בשבחו ולא בגנותו: וזה טעם הגורלות, כי אילו היה הכהן מקדיש אותם בפה לה' ולעזאזל, היה כעובד אליו ונודר לשמו, אבל היה מעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, כי שניהם מתנה לה' והוא נתן מהם לעבדו החלק אשר יבא לו מאת השם, הוא הפיל להם גורל וידו חלק להם, כענין שנאמר (משלי טז לג) בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו וגם אחרי הגורל היה מעמידו לפני ה' לומר שהוא שלו ואין אנחנו מכוונים בשילוחו אלא לרצון לשם, כמו שאמר (פסוק י') יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו וגו', ולכך לא נשחוט אותו אנחנו כלל:

ומפני זה אמרו רבותינו (ת"כ פרק יג ט) ואת חקותי (להלן יח ד), דברים שיצר הרע מקטרג בהם ואומות העולם משיבין עליהם, לבישת שעטנז ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולא מצאו בקרבנות תשובה לאומות העולם עלינו, כי הם על אישי ה', אבל בשעיר המשתלח ישיבו עלינו, כי יחשבו שאנו עושים כמעשיהם.

7. רמב"ן ויקרא טז כא

"ונתן אותם על ראש השעיר" - לא נאמר בפרו של אהרן ולא בשעיר החטאת של שם ולא בשום סמיכה שבקרבנות כלשון הזה, מפני שהקרבנות לרצון על אשי ה' והנם מרצים ומכפרים, אבל זה שאינו לשם והמקבלו אינו מכפר ולא מרצה אינו אלא נושא עונותם".

8. מהר"ל דרוש לשבת תשובה עמ' פג

החטא בישראל אחר שנפשם קדושה וטהורה מצד עצמם אינו מצד עצם הנפש, שהרי נפשם מצד עצמם קדושה וטהורה, שאם לא כן לא יהיה ראוי להביא הדם במקום קודש הקדשים. אבל החטא הזה אינו מצד נפש ישראל רק הוא בשביל גרוי השטן אשר הוא מתגרה בישראל ומצד הזה בא החטא. ולכך אמרה תורה כי מצד שישראל יש להם נפש טהורה ויש להם קרבן להקריב לפני ולפנים, אם כן החטאים שישראל עושים הוא מיצר הרע שהוא השטן לא מצד עצמם, עד שיש לשטן הוא היצר הרע חלק בישראל הם החטאים שהם מצד היצר הרע, ולכך אמרה תורה שיתן עונות ישראל על השעיר השני וישלח השעיר במדבר עד שיקח חלקו מן ישראל אשר יש לו אצלם.

מהר"ל דרוש לשבת תשובה עמ' פג

כי השעיר הזה אשר הובא דמו לפני ולפנים מורה על מעלת נפש ישראל אשר יש לנפש שלהם הסרה מן הגופניות, ולכך הובא הדם לכפר לפני ולפנים אשר הוא קדוש ומקודש מכל גוף.

9. רבי חיים ויטל עץ הדעת טוב אחרי מות

ענין שעיר המשתלח שאין בו שום טעם, איך נושא השעיר עליו את כל עונותם. ואמנם הענין סוד נפלא נרמז בספר הזוהר, כי השעירים [...] הם ג"כ סוד עץ הדעת טוב ורע, שבו נתפתו אדם וחווה. וכנגד הטוב והרע המעורב בהם ה' מטילין גורלות על שני השעירים גורל הטוב לה' וגורל הרע לעזאזל. והשעיר הרע העליון אשר הוא המחטיא האדם, יען הוא המחטיא נושא עליו את חטאותם, כי הוא הגורם. ובני ישראל הם מתכפרים כאשר הם מתחרטים ומודים ועוזבים מללכת עוד אחרי עצתו [...] והרי בזה יובן היטב סוד השעירים והגורלות ואיך ע"י תשובה קלה ויודי דברים יטוהרו ויכופרו מכל חטאותם.

10. של"ה ויקרא תורה אור ז

וענין מיתת בני אהרן בקרבנות לפני ה', כמו שאמר שנתדבקו בדבקות העליון, נכנסו לפני ולפנים ולא יראני האדם וחי (שמות לג, כ), זהו ענין מיתתם יקר בעיני ה'. על זה בא ענין יום כיפורים, ואזהרה שלא יכנס בכל עת אל הקודש, מאחר שמלובש בעור ובשר, אם לא ביום כיפורים שאז אנחנו כמלאכי השרת כי יום כפרה הוא. וענין עזאזל לשתק החצוני שלא יקטרג, והוא ישא עונותינו, ואז אנחנו נשארים נקיים בלי חטא ככוונת הבריאה. ואז יכנס כהן גדול לפני ולפנים, כמו שנכנס אדם הראשון כשהוא חי בגן עדן. ואז לא יש שום קטרוג ואדרבה המקטרג נעשה לסניגור. והכל על ידי הכהן הגדול שהוא תיקון, וכן רמז וכל אדם לא יהיה באהל (ויקרא טז, יז), כי אהרן הוא תיקון האדם:

11. שימונה קבצים ה קצ

...בסליחה הכללית של יום הכפורים יש רוממות זז, והובטאה והוכנה בפועל בשעיר המשתלח, שהוא לכאורה נגד השאיפה הכללית של כל העבודה הקרבנית, ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים, את זבחייהם אשר הם זובחים על פני השדה, הערצת הפראות וטבע

# ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

האדם, והטבע בניוולו עד שפל תחתיתו, ועם זה מתעלה השלטון העליון עד כדי נתינת כח מוגבל גם לאותה הרשעה, והכל מתהפך לסנגוריא, והאור האמוני והמוסרי מתעלה לסוד החירות העליונה, המביא כל יפעת קודש.